

**ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ  
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ  
ΤΕΤΑΡΤΗ 7 ΙΟΥΛΙΟΥ 2010  
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ  
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ**

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ**

**A1.**

**α)** Η Κική Δημουλά αντλεί το υλικό της από στοιχεία του περιβάλλοντος χώρου και την καθημερινότητα, τα οποία όμως από εξωτερικά ερεθίσματα, συγκεκριμένα και υλικά καταλήγουν στις αναζητήσεις της στο βάθος της ανθρώπινης ύπαρξης. Στο ποίημα «Σημείο Αναγνωρίσεως» το εξωτερικό ερέθισμα που δίνει την ποιητική αφορμή είναι ένα άγαλμα· ένα «Άγαλμα γυναίκας με δεμένα χέρια». Συγκεκριμένα το μαρμαρίνο γλυπτό του Κωνσταντίνου Σεφερλή «Η Βόρειος Ήπειρος», του έτους 1951, που βρίσκεται στην Πλατεία Τοσίτσα της Αθήνας, στο πάρκο μεταξύ του Πολυτεχνείου και του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου. Η συνομιλία με τα αγάλματα είναι ένα θέμα οικείο στην ποίηση της Δημουλά. Η στάση και τα δεμένα χέρια της αλυσοδεμένης Βορείου Ηπείρου κινούν την περιέργεια και την ευαισθησία της ποιήτριας, που το παρατηρεί και το συμβολοποιεί. Γι' αυτήν συμβολίζει την κοινωνική καταπίεση του γυναικείου φύλου.

**β)** Το άγαλμα της γυναίκας με τα δεμένα χέρια, το εξωτερικό ερέθισμα, γίνεται το «σημείο αναγνωρίσεως» από το οποίο δεν το προσλαμβάνει ως ιστορική κι εθνική αλληγορία, αλλά αναγνωρίζει στην αιχμάλωτη, ακίνητη, δεμένη «πισθάγκωνα» γυναίκα την υποδούλωση ολόκληρου του γυναικείου φύλου στους αιώνες. Έτσι το εξωτερικό ερέθισμα προξενεί το διάλογο μεταξύ αγάλματος και ποιήτριας, που παίζει το ρόλο του κοινού που προσλαμβάνει το έργο Τέχνης και γεννιέται το ποίημα.

**B1.** Ένα από τα ξεχωριστά χαρίσματα της Κικής Δημουλά είναι η ιδιαίτερη γλωσσική της τόλμη, εντυπωσιακά, ωστόσο, εναργής και πειστική. Στους στίχους 17 και 18 συνομιλώντας με το άγαλμα- γυναίκα κι αποκαλύπτοντας την αιχμαλωσία της, διαπιστώνει ότι δεν μπορεί ν' απολαύσει ούτε τις πιο απλές χαρές της ζωής: με τη μεταφορά «δεν μπορείς/ούτε μια βροχή να ζυγίσεις στο χέρι σου» και το σχήμα εξ αναλόγου «ούτε μια ελαφριά μαργαρίτα» (να ζυγίσεις στο χέρι σου) δηλώνει με ευρηματικό λυρισμό την πλήρη αδυναμία της γυναίκας να χαρεί τη δροσιά της βροχής στο χέρι της και συνεκδοχικά στο σώμα της, αλλά και ν' απολαύσει την ομορφιά ενός τόσο κοινού άνθους, της μαργαρίτας. Μ' αυτόν τον τρόπο κατορθώνει μέσα από συνηθισμένες εικόνες της καθημερινής ζωής την ένταση της εσωτερικής διάθεσης αλλά και τη στέρηση που υφίσταται το γυναικείο φύλο εξαιτίας των κοινωνικών συμβάσεων. Στο άγαλμα απευθύνεται σε δεύτερο ενικό πρόσωπο: «Όλοι σε λένε», «από μακριά **εξαπατάς**», «δεμένα είναι **πισθάγκωνα** τα χέρια σου», «δεν **μπορείς**», «**εσύ** θα **πορευόσουν**», «για τα δεμένα χέρια σου, που **έχεις**», «σε λέω γυναίκα». Το δεύτερο πρόσωπο δημιουργεί ένα κλίμα οικειότητας, συμπάθειας, κατανόησης, ακόμη και ταύτισης με ό,τι εκπροσωπεί το άγαλμα, δηλαδή με το αιώνιο γυναικείο πάθος και την υποταγή στις κοινωνικές συμβάσεις. Ακόμη δημιουργεί κλίμα δραματικού μονολόγου παρουσιάζοντας τους αγώνες της γυναίκας για ισότητα κι ελευθερία ως άκαρπους.

**B2.**

**β)** Η ακινησία στην οποία καθηλώνει το μάρμαρο την αιχμάλωτη γυναίκα γίνεται για την Κική Δημουλά η αφορμή για μια εξάισια μεταφορά: το μάρμαρο, το άψυχο υλικό που χρησιμοποίησε ο γλύπτης, γίνεται ο μυθικός Άργος που φρουρεί το άγαλμα, σαν την κατατρεγμένη Ιώ. Η μοίρα της γυναίκας συνδέεται με τη μοίρα του μυθικού προσώπου· η πρώτη είναι δεμένη για πάντα πισθάγκωνα «μ' ένα σκοινί μαρμάρينو», δηλαδή καταδικασμένη από την ψυχρή και παγερή ακινησία του μαρμάρου· η δεύτερη είναι δεμένη στο δέντρο με φύλακα το τέρας με τα εκατό μάτια, τον παντεπόπτη Άργο. Ωστόσο «δεν είναι το μάρμαρο μόνο ο Άργος». Δηλαδή η ποιήτρια αποσαφηνίζει ότι η αιχμαλωσία, η ακινησία, η υποταγή, η ανελευθερία δεν είναι αποτέλεσμα μόνο του ψυχρού μαρμάρου. Υπάρχουν κι άλλοι παράγοντες, ίσως και πιο ουσιαστικοί, που περιορίζουν την ελευθερία της γυναίκας. Η κατοχυρωμένη νομοθετικά ελευθερία και ισότητα του γυναικείου φύλου, δεν εξασφαλίζει απαραίτητα και ουσιαστική ελευθερία και ισότητα. Επομένως ο Άργος συμβολίζει και όλα όσα καταστρατηγούν και υπονομεύουν τα δικαιώματα της γυναίκας. Τους πολλαπλούς κοινωνικούς ρόλους που επωμίστηκε με τη χειραφέτησή της και που συνεπάγονται αντίστοιχες, πρόσθετες υποχρεώσεις, την ελευθερία που αφορά στα επουσιώδη κι όχι στα ουσιαστικά δικαιώματά της, την ανθρώπινη νοοτροπία που δεν αλλάζει καταδικάζοντάς την σε υποδεέστερη μοίρα και στιγματισμό, την αμφισβήτηση όλων των δικαιωμάτων της και τις διακρίσεις που υφίσταται σε χώρες όπου θεωρείται αδιανόητη η νομική κατοχύρωση της ισότητας και της ελευθερίας της γυναίκας. Εν τέλει ο «Άργος» συνοψίζει όλες τις αιτίες για την παγίδευση της γυναίκας αποκρυσταλλώνοντας τις διανοητικές συλλήψεις της ποιήτριας, που «βουτώντας πρώτα στο βίωμα, τις αφήνει να στεγνώσουν ύστερα στον αέρα μιας ήρεμης αποδοχής». (Αντώνης Φωστιέρης).

**Γ1.** Στους δύο ακροτελεύτιους στίχους του ποιήματος η Κική Δημουλά επαναλαμβάνει το κεντρικό νόημά του. Αποτελεί, ωστόσο, και το απόσταγμα της πορείας της σκέψης της, την ιδεολογική κατακλείδα του ποιήματος. Στους στίχους 21-30 κυριαρχεί μία υποθετική ποιητική εικόνα: «αν κάτι πήγαινε ν' αλλάξει», αν εξέλιπαν οι φραγμοί του «Άργου» με ό,τι αυτός συμβολίζει, αν άρχιζαν οι αγώνες για την απελευθέρωση και την ισότητα όλων των καταπιεσμένων –«είτε είναι δούλοι, είτε νεκροί, είτε το αίσθημά μας»- και πάλι η γυναίκα θα πορευόταν με δεμένα τα χέρια. Και η τριπλή επανάληψη της λέξης «μάρμαρο» δηλώνει ότι μοίρα της αιχμαλωσίας, η μοίρα που ο γλύπτης όρισε για το άγαλμά του, το γυναικείο άγαλμά του, δεν θα άλλαζε. Οι στίχοι 31-40 αποσαφηνίζουν την αιτιολόγηση της κατακλείδας. Η ποιήτρια αναγνωρίζει το άγαλμα όχι γιατί είναι γυναικείο, αλλά γιατί έχει «δεμένα χέρια». Αυτό άλλωστε αποτέλεσε το «σημείο αναγνωρίσεως»· η πικρή ιστορική της θέση, όσους αιώνες τη γνωρίζει. Είναι αιχμάλωτη λόγω του χρέους της αναπαραγωγής και των κοινωνικών συνθηκών, που της επιτρέπουν κυρίως την κυοφορία, τη γέννηση και την ανατροφή υγιών παιδιών –«ευγονία»- χωρίς όμως να της επιτρέπεται η εξέλιξη –«καλή σοδειά ακινησίας». Είναι αιχμάλωτη (όχι γιατί είναι γυναίκα (αρνητική αιτιολόγηση), αλλά «για τα δεμένα χέρια» της (θετική αιτιολόγηση)).

**Δ1.** Στο ποίημα «γυναίκα» ο Τόλης Νικηφόρου αποδέχεται τη μακραίωνη υποταγή της γυναίκας ως κύριος υπαίτιος. Δεν την καταγγέλλει απλώς έμμεσα, όπως η Κική Δημουλά, αναλαμβάνει κάθε ευθύνη γι' αυτήν ως υπεύθυνος ο ίδιος, καθώς είναι άνδρας. Αλλά δεν σταματά εκεί· οι συνέπειες της υποδούλωσής της έχουν αντίκτυπο και σ' εκείνον, αφού η σχέση τους θεωρείται ισότιμη κι ακόμη περισσότερο αλληλένδετα προχωρούν στη ζωή γιατί η φύση τους «έταξε σε σάρκα μία».

Χαρακτηριστικά ομολογεί ότι κάθε υποταγή της γυναίκας μειώνει και τη δική του ελευθερία και ταπεινώνει και τον ίδιο· κάθε χαμένο της δικαίωμα πληγώνει και τη δική του αξιοπρέπεια και κάθε παραπάνω της φορτίο, έχει σ'εκείνον προγονικές ρίζες. Με συνεχείς διασκελισμούς στους πρώτους επτά στίχους παραδέχεται ευθαρσώς την κύρια υπαιτιότητά του για την αιχμαλωσία της γυναίκας. Για την ίδια αιχμαλωσία που κατήγγειλε και η Δημοσυλά «όσους πολλούς αιώνες» γνωρίζει τη γυναίκα, ο Τόλης Νικηφόρου παραδέχεται την υπαιτιότητά του καθώς έχει σ'αυτόν, στον άνδρα, «ρίζες προγονικές». Το πέρασμα των αιώνων και η υποβαθμισμένη θέση της γυναίκας δεν άφησαν ανέπαφους κανέναν από τους δύο.

Ωστόσο η ποιήτρια δεν επιρρίπτει ευθύνες ξεκάθαρα στον άνδρα. Υπόνοει μόνο όλα όσα καταδυναστεύουν το γυναικείο φύλο. Ο ποιητής όμως, ως εκπρόσωπος του ειαισθητοποιημένου και συνειδητοποιημένου ανδρικού φύλου, έχοντας ιστορική επίγνωση των πράξεών του, εδώ υφίσταται και ο ίδιος τις συνέπειες, γιατί αναγνωρίζει ότι όταν η γυναίκα «λιποψυχεί», κουρασμένη προφανώς από όλο αυτό το κοινωνικό φορτίο, εκείνος είναι «ο αληθινός προδότης». Μάλιστα το τεράστιο «εγώ» στην αρχή του στίχου, ως ποιητικό υποκείμενο αλλά και ως πραγματικό υποκείμενο αποδέχεται αδιαμαρτύρητα την ιδιότητα του προδότη.

Εκείνου που έχει την ολοκληρωτική ευθύνη για τη θέση της μόνο;

Ή εκείνου που δεν τάχθηκε μαζί της στους αγώνες για ισότητα; Και τα δύο, ομολογεί ξεκάθαρα, αφού παραδέχεται ότι εκείνη στέκεται δίπλα του «στο σπίτι, στη δουλειά ή στο οδόφραγμα». Τη σχέση τους δεν τη βιώνει ισότιμη, όπως θα επιθυμούσε ο ποιητής, πόσο μάλλον η ποιήτρια που βλέπει τη γυναίκα δεμένη πισθάγκωνα, ακίνητη, στερημένη ακόμη κι από τις μικρές καθημερινές απολαύσεις. Ξέρει ότι ουσιαστικά είναι ίδιοι, όχι απλώς ίσοι. Με τα ίδια μάτια ατενίζουν τον ήλιο, περήφανοι, ασυμβίβαστοι, ωραίοι μέσα στα ελαττώματά τους. Την ίδια οπτική γωνία έχουν για τη ζωή τους αλλά και για την υποταγή της. Αναγνωρίζοντας, ωστόσο ο Τόλης Νικηφόρου, την ευθύνη «του» μπορεί να μιλά ανεμπόδιστα για ελευθερία, υπερηφάνεια κι έλλειψη συμβιβασμού, καθώς και για αποδοχή ελαττωμάτων κι όχι ευθύνης πια, στο τέλος του ποιήματος.

Η αποδοχή της ευθύνης του ανδρικού φύλου για τη γυναικεία αιχμαλωσία, τον αποφορτίζει τόσο, τον «καθαίρει», που στην κατακλείδα του ποιήματος το δικό του απόσταγμα δεν είναι η γνώση του μάταιου των αγώνων για ελευθερία και η αιχμαλωσία ως χαρακτηριστικό της γυναίκας, όπως για τη Δημοσυλά, αλλά η επίγνωση ότι τάχθηκαν από τη φύση σε μία σάρκα· ίδια δηλαδή ομότιμη, κοινή. Κοινή ζωή, επομένως με κοινούς αγώνες, ελπίδες, όνειρα ακόμη και λάθη, όπως υποδηλώνουν τα «ελαττώματα».